

הלכות אישות פרק ו

פרק ו: תנאי בקידושין

כלל התנאים

א.

המקדש על תנאי,

אם נתקיים התנאי - מקודשת,

ואם לא נתקיים - אינה מקודשת,

בין שהיה התנאי מן האיש בין שהיה מן האשה.

תנאי התנאים

ד' דברים - כלל

וכל תנאי שבעולם, בין בקידושין וגירושין, בין במקח וממכר, בין בשאר

דיני ממון, צריך להיות בתנאי ארבעה דברים:

ב.

ואלו הן הארבעה דברים של כל תנאי,

א. שיהיה תנאי כפול,

ב. ושיהיה הין שלו קודם ללאו,

ג. ושיהיה התנאי קודם למעשה,

ד. ושיהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו.

ואם חסר התנאי אחד מהן - הרי התנאי בטל וכאילו אין שם תנאי כלל, אלא תהיה זו מקודשת או מגורשת מיד, ויתקיים המקח או המתנה מיד, וכאילו לא התנה כלל, הואיל וחסר התנאי אחד מן הארבעה:

פרטי ד' דברים

ג.

דוגמא לתנאי מוטייל

כיצד, האומר לאשה, "אם תתני לי מאתים זוז - הרי את מקודשת לי בדינר זה, ואם לא תתני לי - לא תהי מקודשת", ואחר שהתנה תנאי זה נתן לה הדינר - הרי התנאי קיים, והרי זו מקודשת על תנאי, ואם נתנה לו מאתים זוז - תהיה מקודשת, ואם לא נתנה - אינה מקודשת:

ד.

תנאי אחר המעשה

אבל אם אמר לה, "הרי את מקודשת לי בדינר זה", ונתן הדינר בידה, והשלים התנאי ואמר, אם תתני לי מאתים זוז, ואם לא תתני לא תהי מקודשת - הרי התנאי בטל, מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ואחר כך התנה, ואף על פי שהכל בתוך כדי דיבור. והרי זו מקודשת מיד, ואינה צריכה ליתן לו כלום:

וכן, אם אמר לה, "אם תתני לי מאתים וזו הרי את מקודשת לי בדינר זה", ואחר כך נתן הדינר לידה - הרי התנאי בטל, מפני שלא כפל תנאו, שהרי לא אמר לה ואם לא תתני לא תהי מקודשת. והרי זו מקודשת מיד, ואינה צריכה ליתן לו כלום:

וכן, אם אמר לה, "אם לא תתני לי מאתים וזו לא תהי מקודשת לי, ואם תתני לי מאתים וזו הרי את מקודשת לי בדינר זה", ואחר כך נתן הדינר לידה - הרי התנאי בטל, מפני שהקדים לאו להין. והרי זו מקודשת מיד, ואינה צריכה ליתן:

וכן, אם אמר לה, "אם תעלי לרקיע", או "תרדי לתהום", - הרי את מקודשת לי בדינר זה, ואם לא תעלי לרקיע, ולא תרדי לתהום - לא תהי מקודשת", ואחר כך נתן הדינר בידה - הרי התנאי בטל, והרי היא מקודשת מיד, שהדבר ידוע שאי אפשר לה לקיים תנאי זה, ואין זה אלא כמפליגה בדברים דרך שחוק והיתול:

הרי שהתנה בדבר שאפשר לעשותו אלא שהתורה אסרה אותו, כגון שאמר לאשה, "אם תאכלי חלב ודם - הרי את מקודשת לי בדינר זה, ואם לא תאכלי - לא תהי מקודשת", "אם תאכלי בשר חזיר - הרי זה גיטיך, ואם לא תאכלי - לא יהא גט", ואחר שהתנה נתן הדינר או הגט בידה - הרי התנאי קיים, ואם עברה ואכלה תהיה מקודשת או מגורשת, ואם לא אכלה אינה מקודשת ואינה מגורשת,

ואין אומרים בזה, הרי התנה על מה שכתוב בתורה, שהרי בידה שלא תאכל, ולא תתקדש ולא תתגרש:

ובמה אמרו כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל חוץ מדבר שבממון?

כגון שקידש או גירש או נתן או מכר על תנאי שהוא רוצה בתנאו שיזכה עצמו בדבר שלא זיכתה לו תורה ומנעה ממנו, או יפטור עצמו בתנאו מדבר שחייבה אותו בו התורה - שאומרין לו, תנאך בטל, וכבר נתקיימו מעשיך, ואין אתה נפטר מדבר שחייבה אותך בו התורה, ולא תזכה בדבר שמנעה אותך ממנו:

כיצד?

כגון שקידש אשה על תנאי שאין לה עליו שאר כסות ועונה - שאומרים לו, בכסות ושאר תנאך קיים, מפני שהוא תנאי שבממון, אבל בעונה תנאך בטל, שהתורה חייבה אותך בעונה, והרי זו מקודשת ואתה חייב בעונתה, ואין בידך לפטור עצמך בתנאך.

וכן כל כיוצא בזה:

יא.

וכן, המקדש יפת תואר על תנאי שיתעמר בה - הרי זו מקודשת, ואין לו להתעמר בה, שהרי התורה מנעה אותו מלהשתעבד בה אחר שנבעלה, ולא מפני תנאו יזכה בדבר שמנעה תורה, אלא תנאו בטל.

וכן כל כיוצא בזה:

איסור התלוי באחרים

יא.

התנה על האשה בשעת קידושין או בשעת גירושין, שתיבעל לאביה ולאחיה או לבנה וכיוצא בזה - הרי זה כמי שהתנה עליה שתעלה לרקיע או שתירד לתהום, ותנאו בטל, שאין בידה שיעברו אחרים ויבואו על הערוה, ונמצא שהתנה בדבר שאינו בידה לקיימו.

וכן כל כיוצא בזה:

יב.

אבל אם התנה עליה שיתן לי פלוני חצירו, או שישא בתו לבני, וכיוצא בזה - תנאו קיים, שהרי אפשר בידה לקיימו, ותתן לפלוני ממון הרבה עד שיתן לו חצירו ועד שישא בתו לבנו, שהרי אין כאן עבירה.

וכן כל כיוצא בזה:

יג.

שים אלו הדברים של תנאיין לנגד עיניך תמיד, וכל מקום שאתה שומע המקדש על תנאי כך וכך, או הנותן גט על תנאי כך וכך, או המוכר או הנותן על תנאי - תדע שהתנאי יש בו ארבעה דברים אלו שביארנו, כדי שלא נהיה צריכין לפרש אותן בכל מקום ומקום. ואם חסר אחד מהן - אין כאן תנאי:

אם צריך משפטים בתנאים זולת קידושין

יד.

יש מקצת גאונים אחרונים שאמרו שאין אדם צריך לכפול תנאו אלא בגיטין ובקידושין בלבד, אבל בדיני ממון אינו צריך לכפול. ואין ראוי לסמוך על דבר זה, שכפילת התנאי עם שאר הארבעה דברים מתנאי בני ראובן ובני גד למדו אותם חכמים, "אם יעברו בני גד וכו' ואם לא יעברו" (במדבר ל"ב:כ"ט-ל'), ותנאי זה לא היה בגיטין ולא בקידושין. וכזה הורו גדולי הגאונים הראשונים, וכן ראוי לעשות:

זמן חלות הקידושין בתנאי

טו.

כשעושה תנאי ובזמן התנאי מתקיים

המקדש על תנאי - כשיתקיים התנאי תהיה מקודשת משעה שנתקיים התנאי, לא משעה שנתקדשה.

כיצד? האומר לאשה, "אם אתן לך מאתים וזו בשנה זו הרי את מקודשת לי בדינר זה, ואם לא אתן לך לא תהי מקודשת", ונתן הדינר לידה בניסן, ונתן לה המאתים וזו שהתנה עמה באלול - הרי זו מקודשת מאלול. לפיכך אם קידשה שני קודם שיתקיים התנאי של ראשון - הרי זו מקודשת לשני.

וכן הדין בגיטין ובממונות - בשעה שיתקיים התנאי הוא שיהיה גט או יתקיים המקח או המתנה:

יז.

מעכשיו

במה דברים אמורים? בשהיה שם תנאי ולא אמר "מעכשיו", אבל אם אמר לה, "הרי את מקודשת לי מעכשיו בדינר זה אם אתן לך מאתים וזו", ולאחר זמן נתן לה המאתים - הרי זו מקודשת למפרע משעת הקידושין, אף על פי שלא נעשה התנאי אלא אחר זמן מרובה. לפיכך אם קידשה אחר קודם שייעשה התנאי - אינה מקודשת. וכן הדין בגיטין ובממונות:

דיני האומר מעכשיו

יז.

כל האומר מעכשיו - אינו צריך לכפול תנאו, ולא להקדים התנאי למעשה, אלא אף על פי שהקדים המעשה, תנאו קיים. אבל צריך להתנות בדבר שאפשר לקיימו. ואם התנה בדבר שאי אפשר לקיימו - הרי זה כמפליג בדברים ואין שם תנאי.

וכל האומר "על מנת" - הרי זה כאומר "מעכשיו", ואינו צריך לכפול
התנאי, ולא להקדימו למעשה:

ית.

כיצד?

האומר לאשה, "הרי את מקודשת לי על מנת שתתני לי מאתים זוז", הרי
זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז", "הרי חצר זו נתונה לך במתנה
על מנת שתתן לי מאתים זוז" - הרי תנאו קיים, ונתקדשה האשה או
נתגרשה, וזכה זה בחצר, והם יתנו המאתים זוז.

ואם לא נתנו - לא תהיה זו מקודשת, ולא תתגרש זו, ולא יזכה זה בחצר,
ואף על פי שלא כפל תנאו, ואף על פי שהקדים המעשה לתנאי, ונתן
הקידושין או הגט בידה, והחזיק זה בחצר, ואחר כך השלים תנאו.

שהרי כשיתקיים התנאי - יזכה זה בחצר ותתקדש זו ותתגרש זו משעה
ראשונה שבה נעשה המעשה, כאילו לא היה שם תנאי כלל: